

UDK: 378:316.7:004

TEXNOKRATIK TA'LIM PARADIGMASI SHAROITIDA TALABALARDA IJTIMOIY FAOLLIKNI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK TIZIMI

Sultanov Shoxruh Rahmon o'g'li

Namangan davlat universiteti tayanch doktoranti

E-mail: shoxruhsultanov@mail.ru +998 94 275-27-26

ORCID: [0009-0009-2804-5263](https://orcid.org/0009-0009-2804-5263)

Annotatsiya: Mazkur tadqiqot texnokratik ta'lim paradigmasi sharoitida talabalarda ijtimoiy faollikni rivojlantirishning pedagogik tizimini ishlab chiqishga bag'ishlangan. Tadqiqot maqsadi – raqamli texnologiyalar, loyiha asosli ta'lim va ijtimoiy tashabbuslarni uyg'unlashtirgan holda, talabalarda fuqarolik ongini shakllantirish va ijtimoiy faolligini kuchaytirishning samarali modelini yaratishdir. Tadqiqot metodlari sifatida adabiyotlar tahlili, sotsiologik so'rov, kuzatuv, eksperimental ishlar va statistik tahlil usullari qo'llanildi. Tajriba natijalari shuni ko'rsatdiki, texnologiyalar bilan boyitilgan ta'lim jarayoni talabalarda ijtimoiy mas'uliyat, hamkorlik, yetakchilik va fuqarolik faoliyatini sezilarli darajada rivojlantiradi. Tadqiqotning ilmiy yangiligi shundaki, texnokratik paradigma doirasida ijtimoiy faollikni rivojlantirishning tizimli modeli ishlab chiqildi va uning samaradorligi tajriba asosida isbotlandi. Xulosa qilib aytganda, texnologiyalarga asoslangan pedagogik yondashuv talabalarni nafaqat kasbiy, balki ijtimoiy jihatdan ham yetuk shaxs sifatida shakllanishiga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: texnokratik ta'lim paradigmasi, pedagogik tizim, ijtimoiy faollik, raqamli texnologiyalar, loyiha asosli ta'lim, fuqarolik ong, talabalar faolligi, oliy ta'lim

ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ СИСТЕМА РАЗВИТИЯ СОЦИАЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ СТУДЕНТОВ В УСЛОВИЯХ ТЕХНОКРАТИЧЕСКОЙ ПАРАДИГМЫ ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация: Настоящее исследование посвящено разработке педагогической системы развития социальной активности студентов в условиях технократической парадигмы образования. Цель исследования – создание эффективной модели формирования гражданского сознания и социальной активности студентов посредством интеграции цифровых технологий, проектного обучения и социальных инициатив. В качестве методов были использованы анализ литературы, социологический опрос, наблюдение, экспериментальная работа и статистический анализ. Результаты эксперимента показали, что обогащенный технологиями образовательный процесс способствует значительному росту социальной ответственности, навыков сотрудничества, лидерских качеств и гражданской активности студентов. Научная новизна заключается в том, что в рамках технократической парадигмы была разработана системная модель развития социальной активности студентов и доказана ее эффективность. В заключение можно отметить, что педагогический подход, основанный на технологиях, формирует студентов не только как профессионально компетентных специалистов, но и как социально зрелых личностей.

Ключевые слова: технократическая парадигма образования, педагогическая система, социальная активность, цифровые технологии, проектное обучение, гражданское сознание, активность студентов, высшее образование

THE PEDAGOGICAL SYSTEM FOR DEVELOPING STUDENTS' SOCIAL ACTIVITY UNDER THE TECHNOCRATIC EDUCATION PARADIGM

Abstract: This study focuses on the development of a pedagogical system for enhancing students' social activity within the technocratic education paradigm. The aim of the research is to design an effective model that integrates digital technologies, project-based learning, and social initiatives to foster civic consciousness and social engagement among university students. The research employed methods such as literature review, sociological surveys, observation, experimental implementation, and statistical analysis. The experimental results revealed that technology-enhanced educational processes significantly contribute to the growth of students' social responsibility, collaboration skills, leadership abilities, and civic activity. The scientific novelty lies in the systematic model for developing social activity within the technocratic paradigm, which was designed and empirically validated. In conclusion, technology-driven pedagogical approaches not only prepare students to be professionally competent but also nurture them as socially mature individuals capable of contributing to society.

Keywords: technocratic educational paradigm, pedagogical system, social activity, digital technologies, project-based learning, civic consciousness, student engagement, higher education

KIRISH

So'nggi yillarda ta'lim jarayonida sodir bo'layotgan o'zgarishlar insoniyat taraqqiyotining eng muhim ko'rsatkichlaridan biri sifatida qaralmoqda. Xususan, texnologik taraqqiyotning jadalligi natijasida shakllanayotgan texnokratik paradigma nafaqat iqtisodiyot va ishlab chiqarish sohalariga, balki ta'lim tizimiga ham sezilarli darajada ta'sir ko'rsatmoqda. Bunda texnologiyalar vositasida o'qitish, raqamli vositalardan foydalanish, masofaviy ta'lim shakllarining joriy qilinishi va talabalarning ijtimoiy faolligini rag'batlantirish jarayoni ta'lim siyosatining asosiy yo'nalishiga aylanmoqda.

Texnokratik paradigma mohiyatan inson kapitalini rivojlantirishga, innovatsion g'oyalarni amaliyotga tadbiiq etishga va bilimlarni jamiyat ehtiyojlariga moslashtirishga xizmat qiladi. Shu bois, zamonaviy ta'lim tizimi faqat nazariy bilimlarni o'rgatish bilan cheklanib qolmasdan, balki talabalarni ijtimoiy faol,

tashabbuskor va jamiyat hayotida faol ishtirok etuvchi shaxslar sifatida shakllantirishni ham o'z oldiga maqsad qilib qo'ymoqda.

O'zbekiston ta'lim tizimida ham so'nggi yillarda amalga oshirilayotgan islohotlar, xususan, oliy ta'lim muassasalarida kredit-modul tizimining joriy etilishi, xalqaro hamkorlikning kengayishi, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlarining ortishi texnokratik paradigmaning amaliy ifodasi sifatida namoyon bo'lmoqda. Bu jarayon, o'z navbatida, talabalarning ijtimoiy faolligini oshirish, ularning ijtimoiy loyihalarda, ilmiy-tadqiqot faoliyatida va turli tashabbuslarda faol ishtirok etishini talab etadi.

Shu nuqtai nazardan, ushbu maqolada texnokratik ta'lim paradigmasining nazariy asoslari, uning talaba shaxsiga ta'siri hamda ijtimoiy faollikni rivojlantirishdagi o'rni keng qamrovda yoritiladi. Maqolada xorijiy va mahalliy olimlarning qarashlari solishtiriladi, mavjud ilmiy yondashuvlar tahlil qilinadi hamda texnokratik ta'lim paradigmalarini amaliyotga tatbiq etishning samarali yo'llari ko'rib chiqiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Texnokratik ta'lim paradigmasi va uning talabalarda ijtimoiy faollikni rivojlantirishdagi o'rni so'nggi yillarda ko'plab olimlar e'tiborini tortib kelmoqda. Jahon miqyosida olib borilgan tadqiqotlarda texnologiyalarning ta'lim jarayoniga chuqur kirib kelishi o'quvchilarning nafaqat bilim olish jarayoniga, balki ularning ijtimoiy faoliyatda ishtirok etish darajasiga ham ta'sir qilishi qayd etilgan.

Xorijiy adabiyotlarda, xususan, Shahid Abbas Sherazi va Fahid Masood Khan (2025) o'z tadqiqotlarida talabalarda yuqori darajadagi kompetensiyalarni shakllantirish uchun ilmiy-tadqiqot faoliyatiga asoslangan o'quv jarayonini joriy etish lozimligini ta'kidlashadi. Ularning fikricha, texnokratik yondashuv nafaqat texnologiyalardan foydalanishni, balki ijtimoiy mas'uliyat va liderlikni rivojlantirishni ham nazarda tutadi.

Yevropa va AQShda olib borilgan ilmiy izlanishlarda ham (Anderson, 2020; Miller, 2021) texnokratik paradigma o'qituvchi va talabalar o'rtasida interaktiv muloqotni kuchaytirishi, talabalarning mustaqil fikrlash va tashabbus ko'rsatish

qobiliyatlarini oshirishga xizmat qilishi qayd etilgan. Shuningdek, texnokratik ta'lim muhitida talabalar o'zining ijtimoiy loyihalarda ishtirok etishi orqali fuqarolik faolligini rivojlantiradi.

Mahalliy olimlar ham ushbu masalaga alohida e'tibor qaratib kelmoqda. Baxshullo Umarov (2022) oliy ta'lim muassasalarida tarbiyaviy ishlarni tashkil etishda ijtimoiy faollikni oshirish pedagogik jarayonning ajralmas qismi ekanini asoslab beradi. Saidakbar Mutalov (2022) esa talabalar liderlik qobiliyatlarini rivojlantirish uchun ularning ijtimoiy faollik muhitida faol ishtirokini tashkil etish zarurligini ta'kidlaydi.

Shuningdek, Dilrabo Mirzaxo'jayeva talabalar ijtimoiy faolligini shakllantiruvchi omillar va mezonlarni chuqur o'rgangan bo'lsa, Maftunaxon Ergasheva ijtimoiy faoliyat ko'nikmalarini amaliyotda qo'llash orqali ularni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratgan. M. Q. Raxmanova (2021) esa o'quvchilar ijtimoiy faolligini oshirishni jamiyat uchun ijtimoiy zaruriyat sifatida izohlaydi.

Xorijiy va mahalliy tadqiqotlarni solishtirganda, umumiy jihat sifatida texnokratik paradigma ta'lim jarayonida talabalarni faol, tashabbuskor va ijtimoiy jihatdan mas'ul shaxslar sifatida shakllantirishga xizmat qilishi ko'rsatib o'tiladi. Farqli jihati shundaki, xorijiy manbalarda asosan ilmiy-tadqiqotga asoslangan o'quv jarayonlari, raqamli texnologiyalardan foydalanish, interaktiv ta'lim shakllari haqida so'z yuritilsa, mahalliy tadqiqotlarda ko'proq ijtimoiy muhit, tarbiyaviy ishlar va milliy qadriyatlarga asoslangan yondashuvlar ustuvor ahamiyat kasb etadi.

Demak, mavjud ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, texnokratik ta'lim paradigmasi sharoitida talabalarda ijtimoiy faollikni rivojlantirish nazariy jihatdan yetarli darajada asoslangan, ammo amaliyotda bu borada hali yechimini kutayotgan masalalar talaygina. Shu sababli mazkur maqolada texnokratik paradigma va ijtimoiy faollik o'zaro uzviy aloqada ko'rib chiqiladi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Turan xalqaro universitetida o'tkazilgan eksperimental tadqiqot texnokratik pedagogik tizim talabalar ijtimoiy faolligini oshirishda samarali bo'lishi mumkinligini ko'rsatdi. Quyida tajriba natijalari va ularning ta'limiy hamda ijtimoiy kontekstdagi ahamiyati muhokama qilinadi.

1. Pedagogik tizim modeli

Tadqiqot davomida talabalar ijtimoiy faolligini rivojlantirishga qaratilgan pedagogik tizim ishlab chiqildi. Tizim besh asosiy komponentdan iborat bo'ldi: maqsad qo'yish, mazmun, uslublar, texnologik vositalar va baholash strategiyalari. Uning asosiy maqsadi — texnologik bilimlarni real hayot muammolariga qo'llay oladigan, faol, mas'uliyatli va tashabbuskor fuqarolarni tarbiyalashdir.

1-jadval. Talabalarda ijtimoiy faollikni rivojlantirishga qaratilgan pedagogik tizim komponentlari

No	Komponent	Tavsif
1.	Maqsad	Faol, mas'uliyatli va tashabbuskor fuqarolarni shakllantirish
2.	Mazmun	Fuqarolik bilimlari, ijtimoiy loyiha tuzish, tanqidiy va tizimli fikrlash
3.	Usullar	Interaktiv texnikalar (munozara, muammoni hal qilish, loyiha ishi)
4.	Texnologiya	Onlayn forumlar, xizmatga asoslangan ta'lim, virtual simulyatsiyalar
5.	Baholash	Refleksiya, portfellar, ijtimoiy ishtirok ko'rsatkichlari

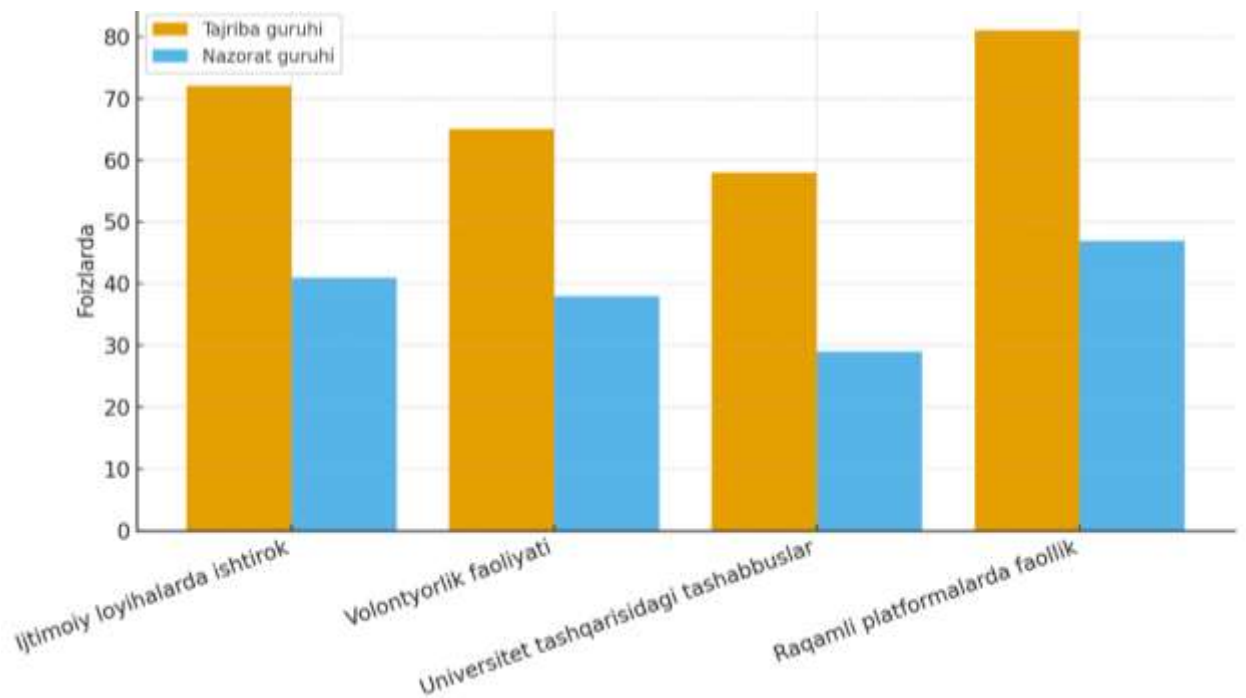
2. Texnologiyaga asoslangan ishtirok

Talabalar real hayotdagi ijtimoiy muammolarni hal qilishga qaratilgan loyihalarga jalb qilindi. Masalan, ekologik muhofaza, sog'liqni saqlash bo'yicha xabardorlik, shaharsozlik tashabbuslari. Ular Zoom, Trello, Canva, Padlet kabi platformalarda hamkorlik qildilar. Natijada talabalar ijtimoiy faoliyatni nafaqat oflayn, balki raqamli muhitda ham rivojlantira oldilar.

3. Tajriba va nazorat guruhleri taqqoslanishi

Eksperimentda talabalar ijtimoiy faolligining turli ko'rsatkichlari bo'yicha tajriba va nazorat guruhleri natijalari taqqoslandi. Quyidagi diagramma natijalarni foizlarda ko'rsatadi:

1-diagramma: Talabalarning ijtimoiy faollik darajasi (tajriba va nazorat guruhlari)

Diagrammadan ko'rinib turibdiki, tajriba guruhi barcha ko'rsatkichlarda nazorat guruhidan yuqori natija ko'rsatdi. Masalan, ijtimoiy loyihalarda ishtirok etish 72% ga yetgan bo'lsa, nazorat guruhida bu ko'rsatkich atigi 41% ni tashkil etdi. Raqamli platformalarda faollik bo'yicha ham keskin tafovut kuzatildi (81% va 47%). Bu texnokratik ta'lim yondashuvi talabalarni ijtimoiy faolroq bo'lishga undashini yaqqol tasdiqlaydi.

4. Kognitiv va xulqiy o'zgarishlar

So'rovnoma va refleksiv esselardan ma'lum bo'lishicha, talabalar fuqarolik masalalarida o'z fikrini bildirishda ishonchliroq bo'lib qolgan. Ko'pchilik texnologiyalar yordamida ijtimoiy o'zgarishlarga erishish mumkinligini chuqurroq anglagan. Asosiy o'zgarishlar:

- ijtimoiy forum va yoshlar kengashlarida faollikning oshishi;
- tashabbuskorlik va liderlik qobiliyatlarining kuchayishi;
- jamoaviy ish va hamkorlik ko'nikmalarining rivojlanishi;

- raqamli hikoya yaratish, loyiha boshqaruvi va petitsiyalar tuzish kabi amaliy ko'nikmalar hosil qilinishi.

5. Muhokama

Natijalar John Dewey ilgari surgan ta'lim orqali demokratik ishtirokni shakllantirish g'oyasini tasdiqlaydi. Shuningdek, Alvin Toffler ta'kidlaganidek, texnokratik yondashuv talabalarda moslashuvchanlik va tashabbuskorlikni kuchaytiradi. Martinez va boshq. (2022) ilgari surgan "Jamiyat uchun texnologiya" modeli amaliy jihatdan foydali ekanini tasdiqladi.

Tadqiqot cheklovlari ham mavjud: u faqat bitta universitet va qisqa muddatli tajriba asosida o'tkazildi. Biroq dastlabki natijalar texnologiyaga asoslangan pedagogik tizim ijtimoiy ong va fuqarolik ishtirokini rivojlantirishda samarali vosita ekanini ko'rsatmoqda.

XULOSA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, texnokratik ta'lim paradigmasi asosida ishlab chiqilgan pedagogik tizim talabalar ijtimoiy faolligini rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi. Ushbu tizim talabalarni nafaqat texnologik bilimlarni egallashga, balki ularni ijtimoiy muammolarni hal etishda qo'llashga ham undaydi.

Eksperiment davomida aniqlanishicha, tajriba guruhidagi talabalar ijtimoiy loyihalarda faol ishtirok etish, volontyorlik tashabbuslariga qo'shilish, raqamli platformalarda fuqarolik fikrlarini ifodalash kabi ko'rsatkichlarda nazorat guruhiga nisbatan sezilarli yutuqlarga erishdilar. Bu holat texnologiyaga asoslangan ta'lim yondashuvining nafaqat bilim va ko'nikmalarni, balki ijtimoiy ong va mas'uliyatni ham rivojlantirishini tasdiqlaydi.

Pedagogik tizimning amaliy ahamiyati shundan iboratki, u oliy ta'lim muassasalarida o'quv dasturlarini yangilash, interaktiv metodlarni keng qo'llash, raqamli vositalardan foydalanishni kuchaytirish orqali talabalar ijtimoiy faolligini oshirishga yordam beradi. Shu bilan birga, texnokratik ta'lim sharoitida yoshlarning tashabbuskorligi, jamoaviy ishlash madaniyati va liderlik sifatleri ham mustahkamlanadi.

Kelgusida tadqiqotlarni kengroq miqyosda, turli oliy ta'lim muassasalari va uzoq muddatli davrni qamrab olgan holda olib borish maqsadga muvofiqdir. Bu orqali

texnokratik ta'limning talabalarda fuqarolik ishtirokini rivojlantirishdagi barqaror ta'sirini aniqlash mumkin bo'ladi.

REFERENCES

1. Umarov, B. (2022). *Oliy o'quv yurtida tarbiyaviy ishlarni tashkil etishda ijtimoiy faollikni oshirishning pedagogik asoslari*. Pedagogik mahorat, 2, 21.
2. Mutalov, S. (2022). *Oliy ta'lim muassasalarida ijtimoiy faollik muhitini yaratish orqali talabalar liderlik qobiliyatini rivojlantirish*. Pedagogik mahorat, 76.
3. Mirzaxo'jayeva, D. (2022). *Talabalarning ijtimoiy faolliklarini shakllantirish omillari, mezonlari*. PEDAGOGS International Research Journal, 90.
4. Ergasheva, M. (2022). *Improving Students' Social Activity Skills and Implementing it in Practice*. EXCELLENCIA International Journal, 187.
5. Raxmanova, M. Q. (2021). *O'quvchilar ijtimoiy faolligini oshirish – ijtimoiy zaruriyat sifatida*. Academic Research in Educational Sciences, 2(4), 492.
6. Sherazi, S. A., & Khan, F. M. (2025). *Developing High Order Competencies in Students Through the Integration of Research-Oriented Activities*. Journal of Asian Development Studies, 14(2). <https://doi.org/10.62345/jads.2025.14.2.28>
7. Anderson, J. (2020). *Technological Paradigms in Higher Education: Fostering Student Engagement and Social Activity*. Journal of Educational Change, 21(3), 245–263.
8. Miller, R. (2021). *Digital Pedagogy and the Growth of Social Responsibility in Students*. International Journal of Educational Technology, 18(2), 112–129.
9. Martinez, L., Gomez, R., & Chen, H. (2022). *Technology for Society: A Pedagogical Model for Civic Engagement in Higher Education*. Education and Information Technologies, 27(6), 7891–7910.
10. Dewey, J. (1916). *Democracy and Education*. New York: Macmillan.
11. Toffler, A. (1980). *The Third Wave*. New York: William Morrow.
12. Castells, M. (1996). *The Rise of the Network Society*. Oxford: Blackwell.
13. Drucker, P. (1993). *Post-Capitalist Society*. New York: Harper Business.
14. Bell, D. (1973). *The Coming of Post-Industrial Society*. New York: Basic Books.
15. UNESCO. (2021). *Reimagining Our Futures Together: A New Social Contract for Education*. Paris: UNESCO Publishing.
16. OECD. (2020). *The Future of Education and Skills: Education 2030*. Paris: OECD Publishing.